

การสร้างสรรคทางเดี่ยวซอดวาง เพลงหกบท สองชั้น

Creation of Sow Duang Solo of Plang Hok Bot Song Chan

กฤตชิพัฒน์ เอื้อจิตรเมศ / Kritsipat Uejitmet¹
พัชรกรณ เอื้อจิตรเมศ / Pattarakorn Uejitmet¹

Received: Jan. 15, 2024 Revised: Apr. 9, 2024 Accepted: May 23, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอรายละเอียดในการสร้างสรรค์ทางเดี่ยวซอดวาง เพลงหกบท สองชั้น ซึ่งเป็นเพลงเก่ามีมาแต่สมัยอยุธยา เดิมเรียกว่า “ยิกินหกบท” แต่ปัจจุบันเรียกแต่เพียง “หกบท” ต่อมาพระประดิษฐไพเราะ (ครุมีแขก) ได้ขยายขึ้นเป็นอัตราจังหวะสามชั้น และตัดลงเป็นชั้นเดี่ยวจนครบเป็นเถา เพลงหกบทมีความหมายในทางรำพึงรำพันให้ความรู้สึกโศกเศร้า มีลักษณะทำนองซ้ำกันจึงเหมาะแก่การนำไปทำเป็นทางเดี่ยวและทางเดี่ยว เพลงหกบทที่ได้รับความนิยม ทั้งยังคงมีการถ่ายทอดและบรรเลงในปัจจุบัน เช่น ทางเดี่ยวซอดสามสาย ของครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน) และทางของพระยาภูมิเสวิน (จิตร จิตตเสวี) เพลงหกบทมีความยาว 8 หน้าทับปรบไก่ ใช้กลุ่มเสียงฟา (ฟ ซ ล X ด ร) และกลุ่มเสียงซอล (ซ ล ท X ร ม) เป็นโครงสร้างทำนองหลัก สำหรับการสร้างสรรค์ทางเดี่ยวซอดวาง เพลงหกบท สองชั้น ได้สร้างขึ้นตามแนวทำนองหลักจากเกณฑ์การแข่งขันศิลปหัตถกรรม ครั้งที่ 70 ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้เข้าประกวดในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นผ่านช่องทางออนไลน์ โดยโครงสร้างของบทเพลงประกอบด้วยเที่ยวโอด ใช้การซ้ำทำนอง

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon si thammarat Rajabhat University

ในส่วนครึ่งท่อนแรกและครึ่งท่อนหลัง โดยปรับรายละเอียดให้ต่างกันเล็กน้อย เพื่อไม่ให้ยากจนเกินไปสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แต่ยังคงรูปแบบกลวิธีพิเศษที่สำคัญสำหรับการเดี่ยว เช่น การรูดสาย การกระทบเสียง การเอื้อนเสียง การสับตัดคันทัก การพรมนิ้วในแบบต่าง ๆ การสับตัดนิ้ว การชะงักคันทัก รวมทั้งการกำหนดลมหายใจให้สอดคล้องกับทำนอง สำหรับเที่ยวพันทันสร้างสำนวนโดยใช้รูปแบบกลอนเพลง ซึ่งสอดคล้องกับช่วงเสียงของซอด้วง ทั้งการเรียงเสียงวิถีขึ้น และวิถีลง การข้ามเสียงทั้งยังประกอบด้วย การพรมเปิด พรมปิด พรมจาก การใช้คันทัก ซึ่งสอดคล้องกับกลวิธีดังกล่าวอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดความไพเราะตามสมรรถนะของผู้บรรเลง

คำสำคัญ : ทางเดี่ยวซอด้วง หกบท สองชั้น การสร้างสรรค์

Abstract

This academic article aimed to present details on the creation of the Saw Duang Solo of Plang Hok Bot Song Chan, which is an old song that has been around since the Ayutthaya period. It was originally called "Yi Kin Hok Bot," but now it is simply called "Hok Bot." Later, Phra Pradit Phairoh (Kru Mee Khaek) expanded the tempo to Sam Chan and was cut down into Chan Dew until it was a complete Thao. Plang Hok Bot conveys the expression of grief. It has repeated melodies, which is suitable for making Tang Diew. Tang Diew Hok Bot has been popular and are still being taught and played today, for example, Tang Diew Saw Sam Sai of Khru Luang Phraeo Siang Soi (Oon Duryacheewin) and another of Phraya Phumisewin (Jit Jittasewee). The song is of 8 pages long aligned with Nha Tub Prub Kai, the fa scale (F G A X C D), and the SOL scale (G A B X D E) as the main melodic structure. Deiw Saw Duang Plang Hok Bot Song Chan was created according to the main principles from the criteria for the

70th Arts and Crafts Competition in order to serve as a guideline for contestants in Grades 1-3 through online channels. The structure of the song consisted of Teiw Ood and the repetition of the melody in the first half of the verse and the second half. The details in the verses were adjusted to be slightly different in order not to be too difficult for lower secondary students. However, the original special techniques were maintained for the solo lines such as Rud Sai, Kra Top Seang, Auen Seang, bow flicking, finger flicking, and bow pausing as well as controlling breathing to be in line with the melody. For Tiew Phan, a verse style was created using the form of a verse that corresponded with the sound range of Saw Duang including both the ascending and descending sound arrangements, the crossing of sounds, Prom Pued, Prom Pid, and Prom Chak, and the use of the bow corresponding with the techniques in order to create melodiousness according to the performance of the player.

Keywords : Sow Duang Solo, Hok Bot Song Chan, Creativity

บทนำ

บทเพลงมโหรีครึ่งสมัยอยุธยาที่ยังสืบทอดมาจนปัจจุบัน ส่วนใหญ่ใช้อัตราจังหวะสองชั้น ทั้งที่ปรากฏอยู่ในเพลงตับมโหรีและประเภทเพลงเกร็ดซึ่งในช่วงรัชกาลที่ 3 นิยมนำเพลงอัตราสองชั้นดังกล่าวมาขยายขึ้นเป็นอัตราสามชั้น แล้วจึงมีการนำไปตัดลงเป็นอัตราจังหวะชั้นเดียว จนครบเป็นเพลงเถาในเวลาต่อมา เพลงดังกล่าวปรากฏชื่อเพลงอยู่กลุ่มหนึ่งที่น่าสนใจ คือ อังคารสี่บท ยิกินหกบท และยิกินแปดบท ซึ่งปัจจุบันเรียกแต่เพียงสี่บท หกบท แปดบท โดยตัดคำนำหน้าออก ทั้ง 3 เพลงนี้ล้วนเป็นเพลงสมัยอยุธยา โดยเพลงสี่บทและแปดบทนั้นปรากฏในเพลงเกร็ดนอกเรื่อง ซึ่งมีจำนวน 19 เพลง ดังปรากฏในตำราเพลงพิณพาทย์ มโหรี จากสาสน์สมเด็จ ประกอบด้วย ศรีประเสริฐ

ระสำระสาย คู่ระสำระสาย อังคารสืบท นางพระยาตานีร้องให้ ย่านเถร ล่องเรือ
ละคร มदनน้อย ยิกินแปดบท นี้อมโหรี โฉลกไทยใหญ่ ระบุนเทศ จันดิน
นางบุหรง ญี่ปุ่น จำปาทองเทศ เนียรคั่นโยค คู่เนียรคั่นโยค พระนครเขิน (พูนพิศ
อมตยกุล, 2552 น.48-49) ซึ่งจากจำนวน 19 เพลงนั้นยังคงปรากฏบรรเลง
ในปัจจุบัน คือ เพลงสืบท แปดบท และจำปาทองเทศ

สำหรับเพลงหกบท สองชั้น มนตรี ตราโมท และวิเชียร กุลตัมภ์
(2523, น. 505) อธิบายที่มาไว้ดังนี้ “...เป็นเพลงสำหรับบรรเลงมโหรีในสมัย
อยุธยา เช่นเดียวกับเพลงสืบท สมัยโบราณเรียกว่า ยิกินหกบทหรือลิเกินหกบท
ปัจจุบันเรียกแต่เพียงหกบท พระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร หรือครุมีแขก)
เป็นผู้แต่งขึ้นเป็นอัตราสามชั้น เพิ่งมาครบเป็นเพลงเถาขึ้นเมื่อมีผู้ตัดลงเป็น
ชั้นเดียวในสมัยรัชกาลที่ 5 ความหมายของเพลงนี้เป็นไปในทางรำพึงรำพัน
ด้วยความโศกสลด...”

เพลงหกบท สองชั้น มีการประพันธ์เป็นทางเดี่ยวสำหรับเครื่องดนตรี
ประเภทต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย ทางเดี่ยวสำหรับซอที่นับว่ามีความไพเราะ
สมบูรณ์ ได้รับความนิยม รวมทั้งยังมีการถ่ายทอดทางบรรเลงและนำไปบรรเลง
เดี่ยวอยู่เสมอ เช่น ทางเดี่ยวซอสามสาย เพลงหกบท สองชั้นของครูล่วง
ไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน) ทางเดี่ยวซอสามสาย เพลงหกบท สองชั้น
ของพระยาภูมิเสวิน (จิตร จิตตเสวี) นอกจากนี้ยังมีทางเดี่ยวซอด้วง เพลงหกบท
สองชั้นของครูล่วงไพเราะเสียงซอ อีกทางหนึ่งซึ่งขึ้นต้นเพลงด้วยเสียงโด
โดยทั้งนี้ผู้เขียนได้สร้างสรรค์ทางเดี่ยวเพลงหกบท สองชั้น สำหรับซอด้วงใช้หน้าทับ
ปรบไก่ สองชั้น ประกอบการบรรเลง

การสร้างสรรค์ทางเดี่ยวซอด้วง เพลงหกบท สองชั้น

การสร้างสรรค์ทางเดี่ยวซอด้วง เพลงหกบท สองชั้น ของผู้เขียนนั้น
เกิดจากเกณฑ์การแข่งขันงานศิลปหัตถกรรม ครั้งที่ 70 ปีการศึกษา 2565
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระดนตรี) มีการกำหนดเพลงสำหรับประกวด
เดี่ยวซอด้วง ซออู้ และขลุ่ยเพียงออ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 คือ
เพลงหกบท สองชั้น ผู้เขียนจึงสร้างสรรค์ทางเดี่ยวซอด้วง เผยแพร่เพื่อเป็น

แนวทางสำหรับผู้เข้าประกวด ผ่านช่องทางยูทูป (YouTube) และแอปพลิเคชัน
 ตี๊กต็อก (TikTok) เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2565 โดยดำเนินการสร้างสรรค์
 ทางเดี่ยวจากทำนองหลักที่กำหนดใช้เสียงซอลสำหรับขึ้นต้นเพลงตั้งโน้ต
 ทำนองหลัก ต่อไปนี้

ทำนองหลักเพลงหกบท สองชั้น

----	---ช	---ล	-ช-ร	---ด	--รม	--รม	ฟ--ช
----	---ช	---ล	-ช-ล	-ช--	-ด--	รด--	-ช--

----	-ท-ท	-ล-ท	-ร-ล	-ด-ล	-ช--	ฟฟ--	ชช-ล
---ท	----	-ล-ท	-ร-ล	-ด-ล	-ช-ฟ	---ช	---ล

-ด-ร	-ด-ล	ลล--	ชช-ฟ	-ฟ--	-ม--	-ร-ร	---ช
-ด-ร	-ด-ล	---ช	---ฟ	--มร	---ล	---ล	---ช

-ด-ฟ	--ชล	-ด-ล	-ช-ฟ	-ด-ด	-ด-ฟ	-ลชฟ	-ม-ร
-ช-ฟ	---ล	-ด-ล	-ช-ฟ	-ช--	ช--ฟ	-ลชฟ	-ท-ล

---ล	--ทท	---ร	--ทท	---ล	--ทท	-ล--	-ท-ท
---ล	-ท--	---ร	-ท--	---ล	-ท--	-ล-ท	----

----	-ท-ท	-ล-ท	-ร-ล	-ด-ล	-ช--	ฟฟ--	ชช-ล
---ท	----	-ล-ท	-ร-ล	-ด-ล	-ช-ฟ	---ช	---ล

-ด-ร	-ด-ล	ลล--	ชช-ฟ	-ฟ--	-ม--	-ร-ร	---ช
-ด-ร	-ด-ล	---ช	---ฟ	--มร	---ล	---ล	---ช

-ด-ฟ	--ชล	-ด-ล	-ช-ฟ	-ด-ด	-ด-ฟ	-ลชฟ	-ม-ร
-ช-ฟ	---ล	-ด-ล	-ช-ฟ	-ช--	ช--ฟ	-ลชฟ	-ท-ล

ภาพที่ 1 ทำนองหลักเพลงหกบท สองชั้น

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

จากทำนองหลักเพลงหกบท สองชั้น เป็นเพลงท่อนเดียว มีความยาว 8 จังหวะหน้าทับปรบไก่ ใช้กลุ่มเสียงฟา (ฟ ซ ล X ต ร) เป็นโครงสร้างหลัก และกลุ่มเสียงซอล (ซ ล ท x ร ม) เป็นกลุ่มเสียงรอง ในการดำเนินทำนอง ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของเพลงหกบท คือ มีการซ้ำทำนองภายในท่อน ดังพิจารณาได้จากทำนองประโยคที่ 2 - 4 ซ้ำกับทำนองประโยคที่ 6 - 8 ปราภฏการณดังกล่าวย่อมเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของเพลงที่ควรนำมาทำทางเดี่ยวดังที่ ดุษฎี มีป้อม (2544, น.23-30 อ้างถึงใน ปราโมทย์ ด้านประดิษฐ์, การุณย์ ด้านประดิษฐ์ และสุนันท์ โสภากาศ, 2562, น.260) อธิบายถึงลักษณะของเพลงเดี่ยวว่า อาจกล่าวได้ว่าทุกเพลงสามารถนำมาเป็นเพลงเดี่ยวได้ก็ตาม แต่โดยจารีตไม่นิยม เพลงที่ควรนำมาทำทางเดี่ยวยมีลักษณะสำคัญดังนี้ มีระดับเสียงครบทั้ง 7 เสียง มีทำนองซ้ำกัน มีการย้ายบันไดเสียง และมีความไพเราะ ซึ่งมีได้กำหนดอัตราชั้นและความยาวของทำนองแต่อย่างใด ดังนั้นจึงมีการเดี่ยวในบทเพลงอัตราสามชั้น สองชั้น และชั้นเดียว

อนึ่งทางเดี่ยวซอด้วง หกบท สองชั้น ที่ผู้เขียนได้สร้างสรรค์ขึ้นได้ใช้แนวทางเดี่ยวซอดสามสายของครูลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน) เป็นหลัก อย่างไรก็ตามด้วยลักษณะเสียงซอด้วง ย่อมมีความแตกต่างไปจากซอดสามสาย ทั้งระดับเสียงสูงกว่า ช่วงเสียงที่แตกต่างกัน เทคนิคการประ การพรม ซึ่งสอดคล้องกับระดับเสียงของสายเอกและสายทุ้มซอด้วง รวมทั้งสำนวนกลอนเพลง

ทำนองทางเดี่ยวซอด้วง เพลงหกบท สองชั้น

เที่ยวโอด

---	--ซ้	ล้ซ้ล้	ด้ซ้ล้ซ้	มรซ้-ด	ซ้ร-ม	ซ้มรด-รม	-ฟ-ซ้
พมฟซ้---	--ท	รทลซ-ลท	ลทรล	รด-ล	ดซลซ-ซ้ล้	ซ้ฟ-ซ้	ล้ซ้ฟ-ล้ซ้ฟ
ซ้ล้-รล	-ล้-ซ้	พมรฟ	ซ้ฟล้ซ้-ซ้ล้	ซ้ฟ-มรซ้-ด	ซ้ร-ม	ซ้มรด-รม	-ฟ-ซ้
-ด-รฟ	-ซ้-ล้ซ้ฟ-ซ้ล้	-ด-ล้	ด้ซ้ล้ซ้-ซ้	ล้-ซ้ล้ซ้ฟ	-ม-ฟ	-ล้ซ้-รฟ	ซ้ฟ มรด มรด

มร-	-ท	ทลช-ลท	ล-ทลร ^ท	-ชคท	มร-ซซ	-รล	ทลชทล-ซ ^ท
---	-ท	รทลช-ลท	ลทรล	รต-ล	ดชลช-ซล	ซฟ-ซ	ลซฟ-ลซฟ
ซล-ร-ล	-ล-ซ	ฟมรฟ	ซฟลซ-ซล	ซฟ-มรช-ด	ซร-ม	ซมรด-รม	-ฟ-ซ
-ด-รฟ	-ล-ซฟซล	-ด-ล	ดซลซ-ซ	ลซฟ-ด-ร	ฟมรฟ-ฟ	ลซ-ฟ	-ม-ร

เที่ยวพัน

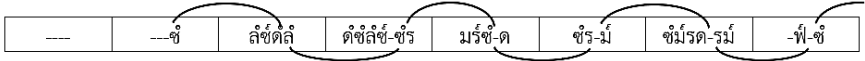
-ซัด	มรฟซ	ลฟซล	ซฟมร	มรซัด	ซดรม	ฟซฟม	มรฟซ
ลซฟม	รชลท	ดทคม	รตทล	มรดช	ซรมฟ	มรดร	มฟซล
ลรลร	ลรล-	ซฟมรม	-ลซฟ	ดมรด	รฟมร	มซฟม	มรฟซ
มรดร	มฟซล	มรฟล	รซัดฟ	ดชดร	มฟซล	รซัดฟ	มลลร
ดทลท	มรทท	รลลรท	มรทท	ลทวม	ลัมฟซ	ลซฟม	รชดท
ชทลช	รชลท	ดชคม	รตทล	ดชดร	ซรมฟ	มรดร	มฟซล
มรดล	ลคชล	ชดรม	ฟลซฟ	มรซัด	ซดรม	ฟซฟม	มรฟซ
มรดร	มฟซล	ฟซรม	ฟลซฟ	-ด-ร	ฟมรฟ-ฟ	ลซ-รฟ	ซฟมรด-มรดร

ภาพที่ 2 ทำนองเดี่ยวซอด้วง เพลงหกบท สองชั้น

(ที่มา : กฤตชิพัฒนา เอื้อจิตรเมศ, 2566)

จากทำนองทางเดี่ยวซอด้วง เพลงหกบท สองชั้น ผู้เขียนได้สร้างสรรค์
 ทำนองแบ่งออกเป็น 2 เที่ยว ตามขนบการบรรเลงเพลงเดี่ยว กล่าวคือ เที่ยวโอด
 และเที่ยวพัน โดยมีรายละเอียดการสร้างสรรค์ ดังภาพที่ 3

เที่ยวโอด ประโยคที่ 1

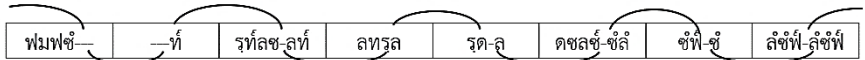

ภาพที่ 3 เที่ยวโอด ประโยคที่ 1

(ที่มา : กฤตชิพัฒน์ เอื้อจิตรเมศ, 2566)

ทำนองในประโยคที่ 1 เป็นการขึ้นต้นเพลง โดยผู้เขียนได้คงรูปแบบทำนองเช่นเดียวกับทำนองหลัก และทำนองเดี่ยวขอสามสายของครูล่วงไพเราะเสียงขอ กล่าวคือเริ่มบรรเลงด้วยคั่นซึกเข้าในท้องเพลงที่ 2 เสียงซอลสูง โดยใช้การรูดสาย ใช้นิ้วแฉ่เสียงลาในท้องเพลงที่ 3 จนถึงท้องเพลงที่ 4 จึงกลับมาใช้ตำแหน่งนิ้วปกติเมื่อถึงเสียงเร รวมทั้งการใช้การพรมเปิดเสียงซอลขณะรูดสายในท้องเพลงที่ 3 และ 4 (สัญลักษณ์^๕ หมายถึง การพรม ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะโน้ตว่าเป็นพรมเปิด พรมปิด หรือพรมจาก) ในส่วนท้องเพลงที่ 8 นั้นมีการใช้เม็ดพรายให้ย้อยเสียงไปตกในท้องเพลงที่ 1 ของประโยคถัดไป ดังภาพที่ 4

เที่ยวโอดประโยคที่ 2 และประโยคที่ 6

ภาพที่ 4 เที่ยวโอด ประโยคที่ 2 และประโยคที่ 6

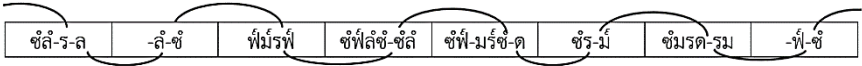
(ที่มา : กฤตชิพัฒน์ เอื้อจิตรเมศ, 2566)

ทำนองทางเดี่ยวดังกล่าว ผู้เขียนคำนึงถึงระดับความสามารถของผู้บรรเลงเดี่ยวเป็นสำคัญ กล่าวคือระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 ทำนองเที่ยวโอด จึงมิได้ทำให้มีความแตกต่างมากนัก โดยใช้สำนวนซ้ำเช่นเดียวกับทำนองหลักสำหรับประโยคที่ 2 กับประโยคที่ 6 แตกต่างเพียงในประโยคที่ 2 มีสำนวนที่เสียงลูกตกมาจากประโยคที่ 1 ในท้องเพลงที่ 1 เท่านั้น คือ ทำนอง /พมฟซี---/ นอกจากนี้ยังใช้การกระทบเสียงในท้องเพลงที่ 3 คือ เสียงเร กระทบเสียงที และท้องเพลงที่ 5 กระทบเสียงโด การใช้นิ้วแฉ่เสียงลาในท้องเพลงที่ 4 และ 5

ลักษณะการใช้นิ้วแอดังกล่าวให้อารมณ์ความรู้สึกแตกต่างไปจากการพรมรวมทั้งผู้บรรเลงต้องผ่อนลมหายใจสอดคล้องไปกับการค่อย ๆ เลื่อนนิ้วจากด้านล่างขึ้นมา พร้อมกับคั่นซึกเรียบนิ่งสม่ำเสมอจึงจะทำให้เกิดความไพเราะในท่ายประโยคใช้การเอื้อนเสียงลา-ซอล-ฟา ซึ่งต้องคำนึงถึงช่องไฟในแต่ละกลุ่มโน้ตที่แตกต่างกัน ทั้งนี้มีการฝากเสียงตกไปในประโยคถัดไปในห้องเพลงสุดท้าย

เทียวโอด ประโยคที่ 3 และประโยคที่ 7

ภาพที่ 5 เทียวโอด ประโยคที่ 3 และประโยคที่ 7

(ที่มา : กฤตชิพัฒน์ เอื้อจิตรเมศ, 2566)

ในห้องเพลงที่ 1 เป็นเสียงตกที่ดำเนินต่อมาจากประโยคก่อนหน้า ทำนองในห้องเพลงที่ 1 - 2 ผู้เขียนใช้เสียงลาคู่ 8 โดยใช้เสียงสายเปล่าสายเอกคือ เสียงเรเป็นเสียงเชื่อม ท้ายห้องเพลงที่ 2 ใช้เสียงซอลนำสู่ทำนอง /-ล-ซ/ ฟมรฟ/ ซึ่งผู้บรรเลงจำต้องกลั่นลมหายใจเล็กน้อยก่อนเสียงซอล แล้วค่อยผ่อนลมหายใจเมื่อโน้ตฟา มี เร แล้วจึงหายใจปกติที่ตำแหน่งเสียงฟา โดยคั่นซึกให้นิ่งเรียบ จึงจะทำให้ทำนองมีความเลื่อนไหล พริ้วเบา จากนั้นจึงเอื้อนเสียงและจบด้วยเสียงฟาดังโน้ตที่ปรากฏในห้องที่ 3 - 5 ในวรรครับใช้ทำนองเช่นเดียวกับประโยคที่ 1 ทำนองในประโยคนี้อมีการพรมเปิดและพรมปิดดังสัญลักษณ์^๕ รวมทั้งการกระทบเสียง เช่น การกระทบเสียงซอลด้วยเสียงลา

เทียวโอด ประโยคที่ 4 และประโยคที่ 8

ภาพที่ 6 เทียวโอด ประโยคที่ 4 และประโยคที่ 8

(ที่มา : กฤตชิพัฒน์ เอื้อจิตรเมศ, 2566)

ทำนองประโยคที่ 4 วรรคทำคงดำเนินทำนองสอดคล้องกับทำนองหลัก หากแต่ใช้การเอื้อนเสียง จึงทำให้มีรายละเอียดเพิ่มขึ้น เช่น ห้องเพลงที่ 1 ทำนองหลัก คือ /-ค-ฟ/ สำหรับทางโอด มีการเพิ่มเสียงเร ก่อนเสียงฟา ซึ่งทำให้เสียงฟามีความนุ่มนวลขึ้น ห้องเพลงที่ 2 เอื้อนเสียง /ลัซฟ์-ซัล/ แล้วจึง รูดสายในห้องเพลงที่ 3 เริ่มจากเสียงโดสูงจนถึงเสียงซอล แล้วจึงกลับมายัง ตำแหน่งปกติเมื่อเสียงซอลท้ายห้องเพลงที่ 4 ซึ่งเอื้อนเสียงต่อเนื่องไปยัง ห้องเพลงที่ 5 เพื่อจบเสียงฟาตามทำนองหลัก ในห้องเพลงที่ 6 - 8 เป็นสำนวน ที่พบเสมอในเพลงเดี่ยวสำหรับซอด้วง กล่าวคือ /-ม-ฟ/ลัซ-รฟ/ซฟ-มรด-มรด/ มร--/ จุดเด่นของสำนวนนี้ คือ ทำนอง /-ม-ฟ/ ยังคงใช้พรมเปิด พรมปิด แล้วจึง กระทบเสียงลา ซอล เป็นหนึ่งกลุ่มโน้ต จากนั้นจึงเริ่มกระทบเสียงฟา ด้วยเสียงเร และเสียงฟาตามลำดับ แล้วจึงค่อย ๆ ขยับนิ้วกลางขึ้นเพื่อเปลี่ยนเสียงฟาเป็น เสียงมืออย่างแนบเนียน และพรมเสียงมี ยาวไปจนเมื่อใกล้สุดคั่นซกจึงกระทบ เสียงเร โด โดยชะงักคั่นซก ก่อนที่จะบรรเลงทำนอง /มรดมร/ อย่างรวดเร็ว ส่วนประโยคที่ 8 นั้นมีข้อแตกต่างในวรรครับโดยใช้สำนวน /-ด-ร/พมรพม์-ฟ/ ลัซ-ฟ/-ม-ร/ ซึ่งมีลักษณะสำนวนกระชับกว่าประโยคที่ 4 ทั้งนี้เพื่อแสดงการจบ เที้ยวโอด และพร้อมขึ้นต้นเที้ยวพันต่อไป

เที้ยวโอด ประโยคที่ 5

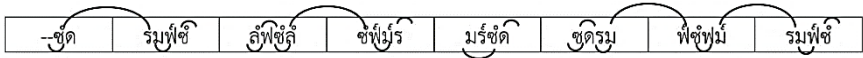
ภาพที่ 7 เที้ยวโอด ประโยคที่ 5

(ที่มา : กฤตชิพัฒน์ เอื้อจิตรเมศ, 2566)

ประโยคที่ 5 มีลักษณะทำนองเป็นลูกเท่าเต็ม ทั้งยังมีลักษณะการเป็น ทำนองที่เชื่อมระหว่างครึ่งท่อนแรกกับครึ่งท่อนหลังที่มีลักษณะการซ้ำทำนอง ไว้ด้วยกัน โดยเริ่มจากเสียงทีในห้องเพลงที่ 2 เอื้อนเสียงต่อไปยังห้องเพลงที่ 3 โดยจบด้วยการพรมเสียงที จากนั้นจึงพรมเสียงลา แล้วจึงกระทบเสียงเร-ที และจบด้วยการสะบัดคั่นซกเสียงทีในห้องเพลงที่ 4 ในวรรครับเริ่มต้นด้วย

การสับัดนิ้วเสียงซอล-ลา-ที และใช้คู่ 8 เสียงซอลโดยชะงักคั่นซักเสียงซอลสูง ค่อยปล่อยเป็นเสียงซอลสายเปล่าดำเนินต่อไป ใช้เสียงเรนิ้วควงสายทุ้ม นิ้วแฉ่ เสียงลา ในห้องเพลงที่ 7 แล้วสับัดเสียงที-ลา-ซอล จากนั้นจึงพรมเสียงลา ต่อด้วยการกระทบเสียงเร-ที และจบด้วยการสับัดคั่นซักเสียงทีเช่นเดียวกับ ห้องเพลงที่ 4

เทียวพัน ประโยคที่ 1

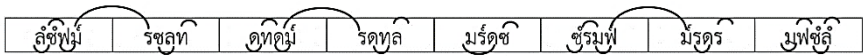

ภาพที่ 8 เทียวพัน ประโยคที่ 1

(ที่มา : กฤตชิพัฒน์ เอื้อจิตรเมศ, 2566)

การสร้างสรรค์ทำนองเทียวพันประโยคที่ 1 ยังคงใช้สำนวนกลอนเทียวพัน จากทางซอลสามสายของครูลวงไพเราะ เสียงซอมาเป็นหลักในการดำเนิน ทำนองมีการเปลี่ยนแปลงโน้ตเล็กน้อยเท่านั้น เนื่องจากสำนวนดังกล่าวอยู่ใน ช่วงเสียงที่สามารถดำเนินสำนวนกลอนดังกล่าวได้ รวมทั้งการใช้คั่นซักสอง ในกรณีที่มีการพรมเปิด พรมปิด หรือพรมจาก ดังปรากฏ

เทียวพัน ประโยคที่ 10

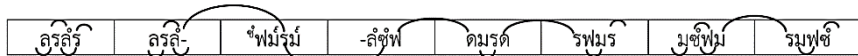
ภาพที่ 9 เทียวพัน ประโยคที่ 2

(ที่มา : กฤตชิพัฒน์ เอื้อจิตรเมศ, 2566)

สำหรับประโยคที่ 2 วรรคทำ ผู้เขียนใช้สำนวนกลอนลักษณะเรียงเสียง ขึ้นและลง หมายถึงแสดงถึงช่วงเสียงของซอดัวงให้มีความโดดเด่น ดังจะพบว่า สำนวนกลอนเพลงซุดแรก คือ ลา-ซอล-ฟา-มี-เร ซุดที่ 2 คือ ซอล-ลา-ที-โด และซุดที่ 3 คือ มี-เร-โด-ที-ลา รวมทั้งยังใช้วิธีดังกล่าวในวรรครับ ดังใน

ห้องเพลงที่ 6 - 8 คือ เริ่มจากเสียงฟาในท่ายห้องเพลงที่ 6 เรียงเสียงมี-เร-โด จากนั้นจึงเรียงเสียงในวิถีขึ้น คือ เร-มี-ฟา-ซอล-ลา ตามลำดับ

เที่ยวพัน ประโยคที่ 3

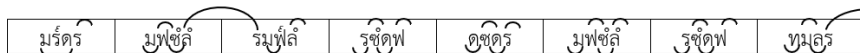

ภาพที่ 10 เที่ยวพัน ประโยคที่ 3

(ที่มา : กฤตชิพัฒน์ เอื้อจิตรเมศ, 2566)

ทำนองเที่ยวพันประโยคที่ 3 วรรคทำห้องเพลงที่ 1 และ 2 ผู้เขียนใช้เสียงลาคู่ 8 เป็นหลักเพื่อสร้างจุดเด่นให้กับสำนวน โดยสลับกับเสียงเรกับทั้งมีการลัดจังหวะในท่ายห้องเพลงที่ 2 แล้วรวบเสียงสุดท้าย คือ เสียงซอลไปไว้ในห้องเพลงที่ 3 และกลั่นลมหายใจเพื่อให้เกิดเสียงซอลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ข้อสังเกตประการหนึ่งคือในห้องเพลงที่ 4 ทำนอง /-ลัฟ/ นั้นในทางปฏิบัติมักจะใช้การกระทบเสียงลา-ซอล มากกว่าการสีเสียงลา-ซอล-ฟา ตรง ๆ สำหรับวรรครับใช้สำนวนการซ้ำเสียงในห้องเพลงที่ 5 - 7 คือ โน้ตตัวที่ 1 และตัวที่ 4 ของห้องเพลงเป็นเสียงเดียวกัน แล้วจึงคลี่คลายวรรคด้วยการเรียงเสียงวิถีขึ้นคือเร-มี-ฟา-ซอล

เที่ยวพัน ประโยคที่ 4

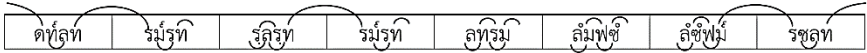
ภาพที่ 11 เที่ยวพัน ประโยคที่ 4

(ที่มา : กฤตชิพัฒน์ เอื้อจิตรเมศ, 2566)

ประโยคที่ 4 มีการใช้สำนวนแบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ การเรียงเสียงวิถีขึ้นในห้องเพลงที่ 1 - 2 และ 5 - 6 ด้วยเสียงเร-มี-ฟา-ซอล-ลา กับการใช้การข้ามเสียงในห้องเพลงที่ 3 - 4 คือ /รพล/รชดฟ/ กับห้องเพลงที่ 7 - 8 คือ /รชดฟ/ทมล/

ซึ่งผู้บรรเลงต้องมีทักษะความคล่องนิ้วพอสมควร โดยเฉพาะห้องเพลงที่ 7 - 8
 ที่มีการข้ามระหว่างสายทุ้มกับสายเอก

เทียวพัน ประโยคที่ 5

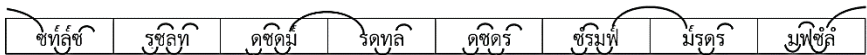

ภาพที่ 12 เทียวพัน ประโยคที่ 5

(ที่มา : กฤตชิพัฒน์ เอื้อจิตรเมศ, 2566)

ประโยคที่ 5 วรรคท่ามีการเปลี่ยนสำนวนกลอนเทียวพันของซอสามสาย
 มาใช้ แต่เพิ่มโน้ตเสียงโด-ที ในห้องเพลงที่ 1 ส่วนวรรครับมีการใช้สำนวนเรียงเสียง
 วิถีขึ้นในห้องเพลงที่ 5 - 6 แล้วจึงใช้การเรียงเสียงวิถีลงในห้องเพลงที่ 7 - 8

เทียวพัน ประโยคที่ 6

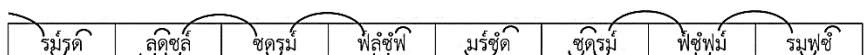

ภาพที่ 13 เทียวพัน ประโยคที่ 6

(ที่มา : กฤตชิพัฒน์ เอื้อจิตรเมศ, 2566)

ประโยคที่ 6 วรรคท่าใช้เสียงสายทุ้มเป็นสำคัญโดยสร้างสำนวนจาก
 เสียงซอล-ลา-ที-โด-เร ในลักษณะการเรียงเสียงวิถีลงและขึ้นสลับกัน วรรครับ
 ใช้การเรียงเสียงวิถีขึ้นโดยการสร้างสำนวนย่ำเสียงโดในห้องเพลงที่ 5 ซึ่งใช้เสียง
 ซอลต่ำ และซอลสูงในห้องเพลงที่ 6 แล้วจึงใช้สำนวน /มรร/ เชื่อมสู่การเรียง
 เสียงวิถีขึ้นเพื่อจบด้วยเสียงลา

เทียวพัน ประโยคที่ 7

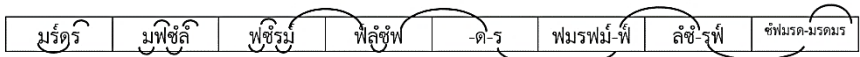

ภาพที่ 14 เทียวพัน ประโยคที่ 7

(ที่มา : กฤตชิพัฒน์ เอื้อจิตรเมศ, 2566)

ประโยคที่ 7 วรรคทำแบ่งสำนวนเป็น 2 ส่วนคือห้องเพลงที่ 1 - 2 และห้องเพลงที่ 3 - 4 โดยใช้สำนวนที่มีการซ้ำโน้ตตัวที่ 1 และตัวที่ 4 ของห้องเพลงดังปรากฏในห้องเพลงที่ 2 และห้องเพลงที่ 4 สำหรับวรรคที่นั้นใช้สำนวนเดียวกับวรรคทำประโยคที่ 1

เที่ยวพัน ประโยคที่ 8

ภาพที่ 15 เที่ยวพัน ประโยคที่ 8

(ที่มา : กฤตชิพัฒน์ เอื้อจิตรเมศ, 2566)

ประโยคที่ 8 คือ ประโยคสุดท้ายของเพลงในวรรคทำยังคงสำนวนโดยการเรียงเสียงวิถีขึ้น กล่าวคือโด-เร-มิ-ฟา-ซอล-ลา จากนั้นจึงใช้การข้ามเสียงในลักษณะถอยหลัง คือ ฟา-ซอล เร-มิ และการซ้ำโน้ตฟาในห้องเพลงที่ 4 เป็นการปิดวรรคสำหรับเที่ยวพัน และดำเนินทำนองต่อเพื่อแสดงการจบโดยถอนจังหวะเล็กน้อย จากนั้นจึงใช้สำนวนเที่ยวหวานเพื่อผ่อนคลายความรู้สึกลงสู่การจบอย่างสมบูรณ์

บทสรุป

การสร้างสรรคทางเดี่ยวซอด้วง เพลงหกบท สองชั้น ผู้เขียนได้สร้างขึ้นโดยใช้ทางเดี่ยวซอสามสาย เพลงหกบท สองชั้น ของครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น คุรยชีวิน) เป็นแนวทาง กับทั้งทำนองหลักที่กำหนดโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรม ครั้งที่ 70 ปีการศึกษา 2565 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระดนตรี) สำหรับประกวดเดี่ยวซอด้วง ซออู้ และขลุ่ยเพียงออ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งผู้เขียนได้เผยแพร่เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้เข้าประกวด ผ่านช่องทางยูทูป (YouTube) และแอปพลิเคชันติ๊กต็อก (TikTok) เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2565 ทั้งนี้ทางเดี่ยวดังกล่าวได้สร้างสรรค์ตามขนบการเดี่ยวซอด้วง ประกอบด้วยเที่ยวโอดและเที่ยวพัน มีความยาว 8 จังหวะ ใช้หน้าทับปรบไก่สองชั้นประกอบการบรรเลง โดยในเที่ยวโอด

ใช้สำนวนซ้ำกัน เพื่อไม่ยากจนเกินไปสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แต่ยังคงรูปแบบ และอรรถรสของการเดี่ยวซอด้วงไว้ประกอบด้วยเม็ดพรายต่าง ๆ เช่น การกระทบเสียง การรูดสาย การประ การพรม การเอื้อนเสียง การสะบัดนิ้ว การสะบัดคันทัก การชะงักคันทัก ส่วนเที่ยวพันมีการสร้างสรรค์สำนวนเพลงเพื่อแสดงถึงความคล่องแคล่วของผู้บรรเลงประกอบการพรมเปิด พรมปิด พรมจาก การใช้คันทักหนึ่ง คันทักสอง คันทักสี่ที่สอดคล้องกับทำนองเพลง การใช้กลวิธีพิเศษ ได้แก่ การใช้ลมหายใจที่สอดสัมพันธ์กับทำนองและคันทัก ซึ่งมีทั้งการกลั่นลมหายใจ การผ่อนลมหายใจในวรรคเพลงเพื่อให้เกิดความไพเราะแก่ผู้ฟัง และแม้ทางเดี่ยวดังกล่าวนำแนวทางมาจากทางเดี่ยวซอสามสายของครูหลวงไพเราะเสียงซอ หากแต่ผู้เขียนได้สร้างสำนวนให้แตกต่างกันไป ดังในเที่ยวโอดประโยคเพลงที่ 5 โดยเฉพาะวรรครับซึ่งใช้คู่ 8 เสียงซอลสายทุ่มกับเสียงซอลสายเอก โดยการสะบัดนิ้วและชะงักคันทักซึ่งทำให้เกิดรูปแบบทำนองเฉพาะสำหรับซอด้วง

QR code สำหรับฟังทางเดี่ยวซอด้วง เพลงหกบท สองชั้น
(ที่มา : กฤตชิพัฒน์ เอื้อจิตรเมศ, 2565)

เอกสารอ้างอิง

- กฤตชิพัฒน์ เอื้อจิตรเมศ. (2565). *เดี่ยวขอด้วงเพลงทกบท สองชั้น* [วีดิทัศน์]. สืบค้น 20 ธันวาคม 2566 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=ivclo6PwYgk>
- _____. (2566). *ทำนองเดี่ยวขอด้วง เพลงทกบท สองชั้น* [รูปภาพ]. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- _____. (2566). *เดี่ยวโอด ประโยคที่ 1* [รูปภาพ]. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- _____. (2566). *เดี่ยวโอด ประโยคที่ 2 และประโยคที่ 6* [รูปภาพ]. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- _____. (2566). *เดี่ยวโอด ประโยคที่ 3 และประโยคที่ 7* [รูปภาพ]. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- _____. (2566). *เดี่ยวโอด ประโยคที่ 4 และประโยคที่ 8* [รูปภาพ]. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- _____. (2566). *เดี่ยวโอด ประโยคที่ 5* [รูปภาพ]. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- _____. (2566). *เดี่ยวพัน ประโยคที่ 1* [รูปภาพ]. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- _____. (2566). *เดี่ยวพัน ประโยคที่ 2* [รูปภาพ]. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- _____. (2566). *เดี่ยวพัน ประโยคที่ 3* [รูปภาพ]. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

- _____. (2566). *เที่ยวพัน ประโยคที่ 4* [รูปภาพ]. คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- _____. (2566). *เที่ยวพัน ประโยคที่ 5* [รูปภาพ]. คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- _____. (2566). *เที่ยวพัน ประโยคที่ 6* [รูปภาพ]. คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- _____. (2566). *เที่ยวพัน ประโยคที่ 7* [รูปภาพ]. คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- _____. (2566). *เที่ยวพัน ประโยคที่ 8* [รูปภาพ]. คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2552). *เพลงดนตรีและนาฏศิลป์จากสาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราไชย*. วิทยาลัยดุริยางคศิลป์. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปราโมทย์ ด้านประดิษฐ์ การุณย์ ด้านประดิษฐ์ และสุธินันท์ ไสยาภาค. (2562). การสร้างสรรคทางเดี่ยว ซ้องวงใหญ่เพลงแป๊ะสามชั้น. *ว.มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 21(1), น.260. อ้างถึงใน ดุษฎี มีป้อม. (2544). *การศึกษาลักษณะทางเดี่ยวระนาดทุ้ม เพลงพญาโคก ของครูพุ่ม ปาปุยะวาทย์*. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล].
- มนตรี ตราโมท และวิเชียร กุลตัญท์. (2523). ฟังและเข้าใจเพลงไทย. ใน *งานพระราชทานเพลิงศพขุนทรงสุภาพ*. โรงพิมพ์ไทยเชชม
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). ทำนองหลักเพลงหกบท สองชั้น [รูปภาพ]. ใน *เกณฑ์การแข่งขันศิลปหัตถกรรมนักเรียน ครั้งที่ 70 ปีการศึกษา 2565 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระดนตรี)*. (2565). สืบค้น 20 ธันวาคม 2566. จาก <https://www.sillapa.net/rule70/mu-art-70.pdf>